Україна дипломатична



НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК

Випуск восьмий

Упорядники

Леонід Губерський, Павло Кривонос,
Борис Гуменюк, Анатолій Денисенко

Київ • 2007

ББК 66.49(4УКР)я5+63.3(4УКР)Оя5

УКРАЇНА ДИПЛОМАТИЧНА

НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК

Видається з листопада 2000 року

ВИПУСК ВОСЬМИЙ

Засновники:

Дипломатична академія
при Міністерстві закордонних справ України

Генеральна дирекція
Київської міської Ради
з обслуговування іноземних представництв

Історичний клуб «Планета»

Видавець:

Генеральна дирекція
з обслуговування іноземних представництв
Київської міської Ради

Головний редактор
кандидат історичних наук ***Анатолій Денисенко***

Заступник головного редактора
доктор історичних наук ***Борис Гуменюк***

Відповідальний секретар
заслужений діяч мистецтв України
Василь Туркевич

ISBN 966-7522-07-5

ЗМІСТ

Українській дипломатії — 90 років! 5
Арсеній Яценюк. Українська дипломатія: від попередників до сучасників..... 8
Леонід Черновецький. Київ на перехресті часу: міжнародні контакти 20
Павло Кривонос. Київ дипломатичний 29

ШЛЯХ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПОСТУПУ

Олександр Кучерук. Від Генерального секретарства міжнаціональних справ до Міністерства міжнародних справ Української Народної Республіки 76
Дмитро Вєденєєв. Система дипломатичного представництва за доби Директорії Української Народної Республіки. 1918—1920 рр. 92
Дмитро Будков. Організація міжнародного інформування за часів Української Держави гетьмана П. Скоропадського 116
Микола Дорошко. Дипломатія Радянської України у 1917—1923 рр.: головні дійові особи 127
Олександр Гісем. «Закордот» у системі дипломатичних відносин між Польщею та УСРР (1921—1923 рр.) 146
Омелян Вішка. Українські дипломатичні, військові та економічні представництва у Варшаві в 1919—1923 рр. 162
Валерій Власенко. До діяльності Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919—1923 рр.) 176

ДОСЛІДЖЕННЯ. РОЗВІДКИ

Ірина Матяш. Дипломатична історія України могла побачити світ в середині 1960-х... 218
Остап Нагірняк. Зовнішньополітична діяльність гетьмана Івана Мазепи..... 230
Павло Гай-Нижник. Німецька цензура в Українській Державі (мовою документів 1918 р.) 254
Руслана Бубряк. Особливості дипломатичної діяльності Ватикану..... 267
Юрій Тимошенко. Українсько-болгарські взаємини кінця XX століття..... 273
Світлана Мотрук. Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі XX—XXI ст. 316
Тарас Кияк. Українська діаспора як чинник внутрішньої та зовнішньої політики України..... 327

Василь Губарець. Боротьба за свободу і утвердження Української держави: преса українців Північної Америки про відносини України і США в 1985—1994 рр. 338
Микола Трюхан. Картографо-геодезична складова делімітації та демаркації державного кордону України 363
Микола Тимошик. Українська преса і книговидання в Канаді як джерело дослідження українсько-канадських відносин 384

ПОСЛИ УКРАЇНИ В ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ

Австралія. *Валентин Адомайтіс* 408
Азербайджанська Республіка. *Степан Волковецький* 410
Алжирська Народна Демократична Республіка. *Сергій Боровик* 411
Аргентинська Республіка. *Олександр Никоненко* *412*
Королівство Бельгія. *Ярослав Коваль* 413
Республіка Білорусь. *Ігор Ліховий* 414
Республіка Болгарія. *Віктор Кальник* 415
Федеративна Республіка Бразилія. *Володимир Лакомов* 416
Ватикан. *Тетяна Іжевська* 418
Соціалістична Республіка В'єтнам. *Павло Султанський* 420
Сполучені Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. *Ігор Харченко* 421
Республіка Вірменія. *Олександр Божко* 422
Грецька Республіка. *Валерій Цибух* 423
Грузія. *Микола Спис* 424
Королівство Данія. *Наталія Зарудна* 425
Естонська Республіка. *Павло Кір'яков* 426
Федеративна Демократична Республіка Ефіопія. *Владислав Дем'яненко* 428
Арабська Республіка Єгипет. *Євген Микитенко* 429
Держава Ізраїль. *Ігор Тимофєєв* 431
Республіка Індія. *Ігор Поліха* 432
Ісламська Республіка Іран. *Ігор Логінов* 433
Королівство Іспанія. *Анатолій Щерба* 434
Італійська Республіка. *Георгій Чернявський* 436
Хашимітське Королівство Йорданія. *Ігор Дяченко* 437
Республіка Казахстан. *Микола Селівон* 438
Канада. *Ігор Осташ* 439
Киргизька Республіка. *Володимир Тягло* 440

Китайська Народна Республіка. *Сергій Камишев* 441
Республіка Корея. *Юрій Мушка* 442
Республіка Куба. *Олександр Гнєдих* 443
Латвійська Республіка. *Рауль Чілачава* 445
Литовська Республіка. *Борис Клімчук* 446
Ліванська Республіка. *Борис Захарчук* 447
Велика Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамагирія. *Геннадій Латій* 449
Республіка Македонія. *Віталій Москаленко* 451
Малайзія. *Олександр Шевченко* 452
Королівство Марокко. *Віталій Йохна* 453
Республіка Молдова. *Сергій Пирожков* 454
Федеративна Республіка Нігерія. *Олег Скоропад* 455
Королівство Нідерланди. *Олександр Купчишин* 456
Федеративна Республіка Німеччина. *Ігор Долгов* 457
Королівство Норвегія. *Ігор Сагач* 458
Об'єднані Арабські Емірати. *Сергій Пасько* 459
Ісламська Республіка Пакистан. *Ігор Пасько* 461
Республіка Польща. *Олександр Моцик* 462
Португальська Республіка. *Ростислав Троненко* 463
Російська Федерація. *Олег Дьомін* 465
Румунія. *Юрій Малько* 466
Королівство Саудівська Аравія. *Леонід Гур'янов* 468
Республіка Сербія. *Анатолій Олійник* 469
Республіка Сінгапур. *Віктор Маштабей* 471
Словацька Республіка. *Інна Огнівець* 473
Словенія. *Вадим Примаченко* 475
Сполучені Штати Америки. *Олег Шамшур* 477
Королівство Таїланд. *Ігор Гуменний* 478
Турецька Республіка. *Олександр Міщенко* 479
Туркменістан. *Віктор Майко* 480
Угорська Республіка. *Дмитро Ткач* 481
Республіка Узбекистан. *В'ячеслав Похвальський* 483
Французька Республіка. *Костянтин Тимошенко* 485
Республіка Хорватія. *Маркіян Лубківський* 487
Чеська Республіка. *Іван Кулеба* 488
Королівство Швеція. *Анатолій Пономаренко* 489
Японія. *Микола Кулінич* 490

ІНОЗЕМНІ ПОСЛИ В УКРАЇНІ

Австрійська Республіка. *Йозеф Маркус Вукетіч* 492
Азербайджанська Республіка. *Алієв Талят Мусеїб оглу*.....493
Алжирська Народна Демократична Республіка. *Бафдаль Мокадем*.... 494
Аргентинська Республіка. *Ольга Ліла Рольдан Васкес* 495
Ісламська Республіка Афганістан. *Мохаммад Асеф Делавар*..... 496
Королівство Бельгія. *Марк Вінк* 497
Республіка Білорусь. *Валєнтин Вєлічко*..... 498
Федеративна Республіка Бразилія. *Ренато Луїз Родрігес Маркес*..... 499
Святий Престол (Ватикан). *Архієпископ Іван Юркович*..... 500
Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії. *Роберт Едвард Брінклі*.....501
Соціалістична Республіка В'єтнам. *Нгуєн Ван Тхань*..... 502
Республіка Вірменія. *Армен Авакович Хачатрян*..... 503
Грецька Республіка. *Харалампос (Харіс) Дімітріу*..... 504
Грузія. *Грігол Катамадзе*..... 505
Королівство Данія. *Уффе Андерссон Балслев*..... 506
Естонська Республіка. *Яан Хейн*.....507
Арабська Республіка Єгипет. *Юсеф Мустафа Зада*..... 508
Держава Ізраїль. *Зіна Калай-Клайтман*..... 509
Республіка Індія. *Дебабрата Сага*.....510
Республіка Індонезія. *Альбертус Емануель Александр Латуріув*..... 511
Королівство Іспанія. *Хіль Каталіна Луіс Хав'єр*.....512
Італійська Республіка. *Фабіо Фаббрі*.....513
Республіка Казахстан. *Амангельди Жумабаєв* 514
Канада. *Абіна М. Данн*.....515
Киргизька Республіка. *Мамкулов Еркін Бейшеналійович*.....516
Китайська Народна Республіка. *Чжоу Лі*.....517
Республіка Корея. *Хо Сун Чьол*.....518
Республіка Куба. *Хуліо Гармендія Пенья*.....519
Держава Кувейт. *Хомуд Юсіф Мішарі Аль-Роадан*..... 520
Латвійська Республіка. *Андріс Вілцанс*.....521
Литовська Республіка. *Альгірдіс Кумжа*..... 522
Республіка Македонія. *Мартін Гулескі*..... 523
Королівство Марокко. *Абдельжаліль Саубрі*.....524
Республіка Молдова. *Сержіу Статі*..... 525
Королівство Нідерланди. *Рональд Келлер*..... 526

Федеративна Республіка Німеччина. *Райнгард Шеферс* 527
Королівство Норвегія. *Олав Берстад* 528
Ісламська Республіка Пакистан. *Газанфар Алі Хан* 529
Південно-Африканська Республіка. *Ашраф Сентсо* 530
Республіка Польща. *Яцек Ключковскі* 531
Португальська Республіка. *Жозе Мануел Песанья Вієгаш* 532
Російська Федерація. *Віктор Черномирдін* 533
Румунія. *Траян-Лауренцю Хрістя* 534
Словацька Республіка. *Урбан Руснак* 535
Республіка Словенія. *Пріможс Шеліго* 536
Сполучені Штати Америки. *Вільям Брокенбру Тейлор* 537
Республіка Туреччина. *Ердоган Шеріф Ішджан* 538
Туркменістан. *Непесов Арслан Саккоєвич* 539
Угорська Республіка. *Андраш Баршонь* 540
Республіка Узбекистан. *Хайдаров Ілхом Уткурович* 541
Республіка Фінляндія. *Лаура Рейніля* 542
Французька Республіка. *Жан-Поль Везіан* 543
Республіка Хорватія. *Маріо Міколіч* 544
Сербія і Чорногорія. *Горан Алексич* 545
Чеська Республіка. *Карел Штіндл* 546
Швейцарська Конфедерація. *Георг Цублер* 547
Королівство Швеція. *Йон-Крістер Оландер* 548
Японія. *Муцуо Мабучі* 549

НОТАТКИ ПОСЛА

Сергій Пирожков. Україна та Молдова: від сусідства до партнерства 550
Микола Куліних. Україна може опанувати своїм місцем на азійському ринку 569
Олег Шамшур. Розширення людських контактів та активна ділова співпраця — запорука зміцнення українo-американського стратегічного партнерства 582
Райнгард Шеферс. Німецько-українські стосунки: на міцному фундаменті, налаштовані на майбутнє 588
Іван Юркович. Церква і вища освіта 593
Яцек Ключковські. Відчуваю себе як на другій батьківщині 601

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ

Анатолій Зленко. Формування та реалізація концептуальних засад зовнішньої політики України 608
Борис Гуменюк. Академія, де вчать мистецтва дипломатії 624
Віктор Андрущенко. Виховуємо європейського вчителя 629
Григорій Перепелиця. Російсько-українські відносини в контексті європейської безпеки 633
Петро Кононенко. Україна і Європа 641

СЛОВО ІНОЗЕМНИМ ДИПЛОМАТАМ

Франсуа Хентшел. Знайомтеся: веселкова країна 646

ПОРТРЕТИ ДИПЛОМАТІВ

Віталій Пригоровський. Дипломат Олександр Довженко 662
Анатолій Денисенко. Діалоги з Джуро Відмаровичем 670

ДИПЛОМАТІЯ ОЧИМА ЖУРНАЛІСТІВ

Віктор Чамара. Укрінформ: 90 років історії і поступу на міжнародні інформаційні терени 676
Віталій Шевченко. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення — конституційний орган, що дбає про дотримання в країні європейських стандартів розвитку інформаційної сфери 684
Василь Юричко. Новизна помножена на щирість спілкування 698
Микола Махінчук. Побачити Париж і... не померти 702

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

Леонід Шкляр. Сценарії реформування влади крізь призму парламентських виборів 717
Юлія Щегельська. Вплив доктрин «месіанства», «сарматизму» та «прометеїзму» на формування політичної культури польського суспільства та інтегрованого образу країни 731

ХРОНІКА ПОДІЙ

Україна і ООН 748

Борис Гуменюк



Народився 1953 року в смт Муровані Курилівці на Вінниччині. Закінчив Київський університет ім. Тараса Шевченка, факультет міжнародних відносин та міжнародного права, доктор історичних наук, професор, ректор Дипломатичної академії при МЗС України. Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Кіпр (з 2003 по 2007 р.). Автор (співавтор) ряду монографій з питань міжнародних відносин, понад 70 статей та методичних розробок.

АКАДЕМІЯ, ДЕ ВЧАТЬ МИСТЕЦТВА ДИПЛОМАТІЇ

24 серпня і 1 грудня 1991 року стали віхами становлення нашої незалежної держави. Її обов'язковим атрибутом для невеликого контингенту українських дипломатів, які працювали в деяких посольствах та всесвітніх організаціях — ООН, ЮНЕСКО, мала стати власна зовнішньополітична служба. А це люди, кадри. За часів УРСР у нас було невеличке Міністерство закордонних справ, але відомо, що вся зовнішня політика робилася в Москві. Проте це була гарна школа, своєрідне вікно у широкий світ. При міжнародних організаціях у Нью-Йорку, Парижі, Відні, Женеві працювали українські представництва, в яких набували досвіду дипломати, котрі і тепер є золотим стрижнем нашої служби зовнішньої політики.

Однак для розгортання широкої мережі дипломатичних представництв їх було вочевидь замало, і на найвищому державному рівні було прийняте рішення про створення Дипломатичної академії при МЗС України. Аби ті люди, які прийшли до міністерства у перші роки незалежності (а серед них були за освітою

і біологи, і хіміки, журналісти… Багато хто з них стали згодом справжніми дипломатами), змогли отримати необхідні для свого нового професійного вибору знання.

Звичайно, в Україні є власна школа підготовки фахівців цієї сфери. Це Інститут міжнародних відносин Київського національного університету, факультети у Львові, Одесі, Харкові, Донецьку, Ужгороді. Але туди беруть молодь із середньою освітою, яка долає магістерську вершину протягом 5—6 років. А Дипакадемія мала допомогти людям, у яких уже була вища освіта, які вже пов'язали з дипломатією своє подальше життя, але їм бракувало специфічних знань. Саме для них була підготовлена і узгоджена з Міносвіти магістерська програма дворічного навчання, під час якого вони отримували знання з міжнародного права, глобальних проблем сучасності, дипломатичного протоколу…

За десять років Дипломатична академія підготувала майже 500 фахівців-дипломатів, і багато хто з них зараз обіймає чільні посади на рівні генеральних консулів, радників-посланників, радників. Це еліта МЗС. Невдовзі серед наших випускників, гадаю, будуть і Надзвичайні і Повноважні посли України. Історія Дипломатичної академії розпочалася на Мельникова, 36/1, де під крилом Інституту міжнародних відносин ми почали в 1997 році в кількох аудиторіях, люб'язно виділених Київським національним університетом. У нас ніколи не було проблем у співіснуванні. Більше того — була плідна співпраця в становленні навчального процесу в Дипломатичній академії. Хоча, звичайно, ми завжди мріяли про самостійне життя. Ця мрія здійснилася восени минулого року. Завдяки наполегливості нашого керівництва і допомозі уряду ми отримали це прекрасне приміщення в дуже престижному районі Києва — буквально в центрі слов'янської цивілізації, космічно-божественному трикутнику, вершинами якого є Софійський і Михайлівський Золотоверхий собори та Десятинна й Андріївська церкви. До речі, зарубіжні дипломати, які відвідують наш заклад, свідчать: таких чудових умов наші колеги ніде в світі не мають. Навіть у заможному Євросоюзі, не кажучи вже про бідніші країни.

Важливо й те, що ми опинилися поруч з МЗС — головним замовником з підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації дипломатичних кадрів. Це дає більше можливостей керівникам міністерства, його департаментів, послам з особливих доручень — а це відомі дипломати з великим досвідом — вести

в нас спецкурси, читати лекції. Така практика є суттєвим доповненням зусиль штатного професорсько-викладацького складу і гармонізує навчальний процес в академії.

У 2003 році в академії було лише дві кафедри — іноземних мов і міжнародної політики та міжнародного права. Тепер їх п'ять. Крім мовної кафедри — базової для всього нашого закладу, є ще чотири спеціальні: кафедра зовнішньої політики та дипломатії, кафедра регіональних та глобальних систем, кафедра європейської та євроатлантичної політики і зовсім нещодавно утворена кафедра дипломатичної та консульської служби. З'явилося ще одне перспективне новоутворення. Це Інститут зовнішньої політики — науково-дослідницький центр, який займається експертною оцінкою глобальних і регіональних міжнародних проблем, здійснює видавничу діяльність. Зокрема, за погодженням з МЗС започатковано щорічний випуск так званих блакитних книг, в яких міститься аналіз головних політичних тенденцій у світі за попередній рік.

Цим не обмежується діяльність інституту. Він проводить міжнародні семінари й конференції. Нещодавно в наших стінах відбувся міжнародний форум «Євроатлантичне майбутнє України», в якому брали участь понад 200 представників з України, США, Росії, Франції, Великої Британії, країн Балтії, Вишеградської групи, а також держав Чорноморського регіону. Його готували кілька організацій, але роль головного координатора відіграв саме наш інститут.

Нині вирішується ще одне важливе питання — відкриття аспірантури. Саме її випускники, молоді науковці мають посилювати наш професорсько-викладацький склад. А якщо буде аспірантура, то, ясна річ, буде і власна спецрада із захисту дисертацій.

Державне замовлення, яке ми виконуємо, передбачає підготовку кадрів як для МЗС, так і для інших органів влади. Адже в кожному відомстві, кожній обласній державній адміністрації є відділи зовнішньоекономічних зв'язків, працівники яких не завжди мають відповідну фахову освіту. Для них також відкриті двері академії.

Ми маємо також контрактну форму навчання для людей, які не є державними службовцями — представників бізнесових, банківських структур. Та й кожна приватна особа має конституційне право отримати ту чи іншу освіту, навіть таку екзотичну, як у нас. Для цього слід скласти іспит, пройти конкурс на від-

повідність кваліфікаційним умовам. За позитивних результатів ми їх зараховуємо на навчання, після чого вони проплачують контракт. Щороку набираємо від п'яти до п'ятнадцяти таких студентів, які згодом зможуть працювати не тільки в державних, а й приватних компаніях, які займаються міжнародною торгівлею, виробничими контактами.

Аби не відстати від реалій, сучасний фахівець має вчитися все життя. Дипломат і поготів… тому в академії вже давно існує Центр підвищення кваліфікації. Під його керівництвом щороку до 300 співробітників МЗС, починаючи з тих, хто вперше прийнятий на роботу, і до послів, проходять протягом одного — двох тижнів короткотермінові курси. Навесні цього року група з п'яти керівників закордонних місій пройшла тижневу підготовку. Ясна річ, посол — людина високого інтелектуального рівня, добре обізнана із справою, але за всім не встигнеш. Йому треба дати інформацію про специфіку регіону, до якого він призначається, щодо економічного стану, історії і сучасних особливостей — про ті речі, які знають лише вузькі спеціалісти. У нас вони зазвичай є, а якщо немає, то ми запрошуємо їх із закладів Національної академії наук, найчастіше з Інституту світової економіки і міжнародних відносин, Національного інституту стратегічних досліджень, Національної академії СБУ, з якими ми плідно співробітничаємо. Серед нашого професорсько-викладацького активу добре знані в країні особистості. У нас викладає колишній міністр Анатолій Зленко, колишні посли: Іван Майдан, Віктор Нагайчук, Ігор Турянський, Юрій Кочубей, Борис Корнєєнко, Петро Сардачук. Великою популярністю користуються лекції колишнього радника-посланника нашого посольства в Лондоні Михайла Білоусова… Завдяки таким людям у нас є унікальні спецкурси, яких, мабуть, немає більше ніде. Наприклад, Борис Корнєєнко веде курс «Мистецтво кулуарної дипломатії», Юрій Кочубей вчить мистецтву ведення переговорів.

Дипломатична академія підтримує активні наукові контакти з колегами за рубежем. Маємо майже 30 угод з провідними дипакадеміями світу — Дипломатичною школою МЗС ФРН, Віденською дипломатичною академією, дипакадеміями МЗС Російської Федерації, Греції, Єгипту, Хорватії, Естонії, Польщі… Розвиваються контакти з інститутами закордонної служби Держдепартаменту США та Міністерства закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади. Хотів би наголосити, що це не протоколи про наміри, а документи, які активно

працюють. Наприклад, є в нас тристороння угода з подібними до нашого закладами Естонії і Швеції, згідно з якою в рамках євросоюзівського фінансування здійснюється робота, спрямована на посилення євроінтеграційної складової в навчальному процесі академії. Це, зокрема, передбачає поїздки наших слухачів на піврічне навчання до Естонської дипломатичної школи, де по закінченню вони отримують європейські сертифікати. Передбачено відвідання євросоюзівських інституцій у Брюсселі тощо. Таке саме короткотермінове (півтора-два місяці) навчання за фахом аналітика зовнішньої політики з виїздом за кордон здійснюється в проекті українсько-канадського співробітництва.

У нас навчаються не тільки громадяни України, а й слухачі з-за кордону — передусім з держав СНД — Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Туркменістану. Є слухачі з Монголії та Індонезії... Гадаю, що зарубіжні вихованці Дипломатичної академії можуть стати чудовими працівниками посольств своїх держав у Києві. Є в нас ще й така форма, як короткотермінове стажування іноземців, яку ми практикуватимемо ширше.

Як практичний дипломат, — я працював послом на Кіпрі, — дійшов висновку, що нам треба робити навчання в Дипломатичній академії прагматичнішим. Про це, до речі, казав, відвідуючи академію, і наш міністр Арсеній Яценюк. Те, що треба робити в зовнішній політиці, знаємо всі, та не завжди знаємо, як це робити. Ми, як шамани, повторюємо фразу про економізацію зовнішньої політики. Що це означає? Наші товари, послуги і капітали мають просуватися на ринки країн, де є наші посольства, а їхні товари й інвестиції — до нас, і щоб ми мали з того зиск або це працювало на наші реформи. Як цього досягти? Дипакадемія має цього навчити.

Або як посилювати діяльність нашої консульської служби, як вона має сприяти тому, щоб українські громадяни за кордоном не відчували себе меншовартісними. Очевидно, передусім треба нашим консульським працівникам не бути байдужими, глибше перейматися проблемами і болями співвітчизників, бути готовими прийти, коли треба, їм на допомогу. З тієї точки зору потрібні певні психологічні і методичні зрушення в навчальному процесі, які ми здійснюватимемо в найближчому майбутньому.